

Riigikogu otsuse „Kaitseväe kasutamise tähtaja pikendamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel Euroopa Liidu sõjalisel operatsioonil EUNAVFOR Med/Irini“ eelnou seletuskiri

Sissejuhatus

Käesolev Riigikogu otsuse eelnõu võimaldab panustada kuni kolme kaitsevälasega operatsioonile EUNAVFOR Med/Irini (European Union Naval Force Mediterranean/Irini). Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Kaitseministeeriumi poliitika planeerimise osakonna nõunik Pearu Pirsko (pearu.pirsko@kaitseministeerium.ee) ning vastutav jurist on Kristel Urke (kristel.urke@kaitseministeerium.ee). Eelnõu seletuskirja on keeleliselt toimetanud Luisa Tõlkebüroo eesti keele toimetaja Tiina Alekõrs (tiina@luisa.ee).

EUNAVFOR Med/Irini

Euroopa Liidu Nõukogu 31. märtsi 2020 otsusega 2020/472 loodi sõjaline operatsioon EUNAVFOR Med/Irini. See operatsioon jätkas samal päeval lõpetatud operatsiooni EUNAVFOR Med/Sophia, mis loodi Euroopa Liidu (EL) Nõukogu 18. mai 2015 otsusega (CFSP) 2015/778, et tõkestada ja ennetada inimkaubandusega seotud kuritegelike võrgustike tegevust ning põgenike hukkumist teekonnal üle Vahemere Euroopasse.

Operatsiooni EUNAVFOR Med/Irini esmane eesmärk on toetada Liibüale kehtestatud ÜRO relvaembargo rakendamist, kasutades selleks peale mereväelaste ka õhu- ja satelliidivõimeid. Operatsioonil inspekteeritakse ka Liibüa ranniku lähedal rahvusvahelistes vetes laevu, mida kahtlustatakse relvade või nendega seotud materjalide transportimises Liibüasse või Liibüast, lähtudes ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioonist 2292 (2016). Lisaks toetab operatsioon ÜRO meetmete rakendamist illegaalse naftaekspordi tõkestamiseks Liibüast, Liibüa mereväe ja piirivalve väljaõpet ja ülesehitamist ning salakaubanduse ja inimeste smugeldamise võrgustike lõhkumist, kogudes sellekohast teavet ja viies läbi õhupatrulle.

Operatsiooni EUNAVFOR Med/Irini panustab 2024. aastal 23 EL-i liikmesriiki ning seda juhib itaallasest kontradmiral Valentino Rinaldi, operatsiooni peakorter asub Roomas. EUNAVFOR Med/Irini operatsiooniala keskendub peamiselt Liibüa idarannikut ümbritsevale alale, operatsioonialast jääb välja piirkond 15 meremiili ulatuses ümber Malta. Märtsis 2023 pikendati operatsiooni mandaati kahe aasta võrra kuni 31. märtsini 2025. Operatsiooni esmaseks eesmärgiks oleva relva- ja naftaembargo täitmist viiakse ellu kooskõlas ÜRO resolutsiooniga 2684 (2023). Operatsiooni raames kogutud teavet jagatakse ka ÜRO-ga. Euroopa Liidu liikmesriigid teevad operatsiooni tegevuse üle poliitilist kontrolli ning annavad strateegilisi suuniseid Euroopa Liidu Poliitika- ja Julgeolekukomitee (Political and Security Committee – PSC) kaudu. PSC arutab missiooni arenguid iga nelja kuu tagant, et otsustada võimaliku operatsioonialal ümberpaiknemise või teiste võimalike muutuste üle.

Eesti panus

Eesti peab Euroopa Liidu tegevust Vahemere regiooni julgeoleku tagamisel oluliseks. Operatsioonil osalemisega panustab Eesti solidaarselt teiste liikmesriikidega Euroopa Liidu

kaitsekoostöösse ja julgeolekusse, mis suurendab ÜRO relvaembargo rakendamise kaudu Liibüas julgeolekut Euroopa Liidu lõunapiiril. Samuti toetab osalemine Euroopa Liidu operatsioonidel Eesti välispoliitilist nähtavust ja annab Eesti kaitseväelastele võimaluse operatsioonilise kogemuse omandamiseks.

Eesti alustas operatsioonil EUNAVFOR Med/Sophia osalemist 2015. aasta augustis ühe staabiohvitseriga. Aastal 2019 panustas Eesti operatsiooni kahe staabiohvitseriga ning aastal 2020 ühe staabiohvitseriga operatsiooni peakorteris Roomas.

Eesti panus operatsioonil EUNAVFOR Med/Irini on aastatel 2021–2024 olnud kuni kaks staabiohvitseri missiooni peakorteris Roomas. Aastal 2025 on Eestil plaanis jätkata operatsiooni panustamist ühe staabiohvitseriga, mehitades koos Saksamaaga planeerimisohvitseri ametikohta kuuekuuliste vahelduvate rotatsioonidega. Arvestades EUNAVFOR Med/Irini olulisust julgeolekualastele väljakutsetele vastamisel Euroopa Liidu lõunapiiride lähistel, võimaldab eelnõus sätestatud kaitseväelaste piirarv (kuni kolm) vajadusel operatsiooni täiendavalt panustada.

Õiguslik alus

Riigisiseses õiguses on osaluse õiguslik alus riigikaitseseaduse (edaspidi *RiKS*) § 30 punkt 2, kuna tegemist on ÜRO põhikirja VI ja VII peatükis sätestatu alusel rahu ja julgeoleku säilitamise või taastamise eesmärgil korraldatava sõjalise operatsiooni või rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud põhimõtete ja normidega kooskõlas oleva muu sõjalise operatsiooniga. Tulenevalt RiKS-i § 34 lõikest 1 otsustab Riigikogu Kaitseväge kasutamise rahvusvahelisel sõjalisel operatsioonil eraldi otsusega.

Euroopa Liidu (EL) Nõukogu 18. mai 2015 otsuse 2015/778 artikli 10 järgi määratakse üksuste ja isikkoosseisu staatus kindlaks kooskõlas rahvusvahelise õigusega, vägede staatuse lepingu alusel.

Operatsiooniga seotud kulud

2025. aastal on operatsioonil EUNAVFOR Med/Irini osalemisega seotud Kaitseväge tegevuskulude maht hinnanguliselt 28 412 eurot (käibemaksuta), mis kaetakse Kaitseministeeriumi valitsemisala eelarvest.

Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu esitatakse kooskõlastamiseks Välisministeeriumile, Justiitsministeeriumile ja Rahandusministeeriumile ning arvamuse avaldamiseks Kaitsevägele.